

Kitap İncelemesi / Book Review

Nel Noddings'in "Eğitim Felsefesi" kitabı ile alana katkısı

Zehra Şekertekin * ¹

*Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, eğitim felsefesi alanında güncel problemleri ele alan bir eğitim filozofu Nel Noddings'in Eğitim Felsefesi (Philosophy of Education) isimli, Türkçeye 2020 yılında kazandırılan kitabının bir incelemesini sunmaktır. Noddings, kitabını felsefi bir metot ile, eğitimde tarihsel süreçte filozofların görüşlerine yer vererek ve bu görüşleri felsefi eleştirel bir yaklaşımla incelemektedir. Bu nedenle, ortaya koymuş olduğu kitap, bir bilgi aktarımından ibaret değildir. Aktardığı bilgilerin aldıkları eleştirileri ve bu bilgilerde dikkate alınması gereken farklı bakış açıları da sunmaktadır. Aynı zamanda kitap bugün eğitim alanında oldukça önemli olan çokkültürlülük, adalet, fırsat eşitliği gibi konuları da irdelemektedir. Kitabı okurken okuyucu hem bilinen filozofların fikirlerini daha eleştirel bir bakışla inceleme hem de yeni tanışacağı düşünürlerin fikirleriyle eğitim felsefesinin derinliklerine inebilme fırsatı yakalamaktadır. Bu yönleriyle ve daha fazlasıyla eser, eğitim felsefesi alanında çalışan araştırmacıların istifade edebileceği, nitelikli bir kaynaktır.

ANAHTAR KELİMELER: *Nel Noddings, eğitim felsefesi, eğitim araştırmaları.*

Nel Noddings's contribution to the field with her book "Philosophy of Education"

ABSTRACT

The aim of this study is to provide a review of Nel Noddings's Philosophy of Education, which was translated into Turkish in 2020 and engages with contemporary issues in the field of educational philosophy. Employing a philosophical methodology, Noddings integrates the insights of prominent educational thinkers throughout history, subjecting their views to rigorous philosophical analysis. Consequently, the work transcends the mere transmission of knowledge; it not only presents established ideas but also offers critical evaluations and highlights alternative perspectives that merit consideration. Furthermore, it addresses issues of significant importance in education today, such as multiculturalism, justice, and equal opportunity. Reading this book provides the reader with the opportunity to both more critically examine the ideas of well-known philosophers and delve deeper into the philosophy of education through the ideas of thinkers they will encounter. In these respects, the book constitutes a significant scholarly resource for researchers and academics working in the philosophy of education.

KEYWORDS: *Nel Noddings, philosophy of education, educational research.*

¹ İLETİŞİM Zehra Şekertekin ✉ zehrasekertekin@cumhuriyet.edu.tr

Geliş: 21.12.2025 Kabul: 03.03.2026 Yayın: 08.04.2026

Atıf: Şekertekin, Z. (2026). Nel Noddings'in "Eğitim Felsefesi" kitabı ile alana katkısı. *Alanyazın*, 7, 1-7.

© 2026 Okul Yöneticileri Derneği

GİRİŞ

Nel Noddings'in 1995 yılında yayımlanan *Philosophy of Education* adlı eserinin üçüncü baskısı, Raşit Çelik tarafından *Eğitim Felsefesi* başlığıyla Türkçeye çevrilmiş ve 2020 yılında Nobel Akademik Yayıncılık tarafından yayımlanmıştır. Çeviri, dil ve ifade açısından açık, anlaşılır ve akıcıdır. Eser, eğitim felsefesi alanında çalışan öğrenci, araştırmacı ve akademisyenler için değerli bir başvuru kaynağı niteliğindedir.

Kitabın Künyesi
Kitabın adı: Eğitim Felsefesi
Orijinal İngilizce Baskısı: *Philosophy of Education* (3. Basım)
Çeviri: Raşit Çelik
Yayınevi: Nobel Akademik Yayıncılık
Sayfa sayısı: 284
ISBN: 978-605-320-473-2
Basım tarihi: Mart 2020

Klasik eğitim felsefesi kitaplarının yalnızca eğitimin felsefi akımlarını tanıtmakla yetinmesinin ötesine geçen bu çalışma, her bölümün sonunda yer verilen sorular aracılığıyla okuyucuyu felsefenin sorgulayıcı doğasına uygun bir düşünme sürecine davet etmektedir. Böylece okuyucu, her bölümde eğitim felsefesine ilişkin farklı ancak birbirleriyle yakından bağlantılı konuları ele almakta; ardından bu sorular aracılığıyla okudukları üzerine düşünme, sorgulama ve yeni fikirler geliştirme fırsatı bulmaktadır. Bu yönüyle eser, benzerine az rastlanan nitelikte bir eğitim felsefesi kaynağıdır ve Türkçe literatüre kazandırılmış olması büyük bir değer taşımaktadır.

Çevirmenin de belirttiği üzere, Türkçe literatürdeki eğitim felsefesi kaynakları çoğunlukla felsefi akımlar hakkında bilgi aktarmakla sınırlı kalmakta; eğitime ilişkin kapsamlı tartışmalara yer vermemekte ve özellikle 1980 sonrası eğitim tartışmalarını büyük ölçüde ihmal etmektedir (Çelik, 2020, s. viii). Noddings'in çalışması ise, bu eksiklikleri gidermekte; adalet, çokkültürlülük, kozmopolitizm, hesap verebilirlik ve feminizm gibi, birçok eğitimci ve eğitim felsefecisinin yalnızca yüzeysel olarak değindiği konuları eğitimin temel tartışma alanları arasında ele almaktadır (Işık, 2025, s. 40). Bu bağlamda, söz konusu eser, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurarak alanın tüm paydaşlarına kayda değer bir katkı sunmaktadır. Buna ek olarak, kitapta her bölümde yapılan atıflar aracılığıyla, eğitim felsefesi alanında çalışanlar birçok önemli kaynağa erişim imkânı bulabilmektedir. Bunlara örnek olarak Dewey, Nussbaum gibi isimlerin eserlerinin yanında daha az bilinen Maxiene Greene'nin varoluşçu felsefe ve eğitim bağlamındaki eserleri verilebilir. Bölüm sonlarında önerilen kitapların yanı sıra, bu atıflara dikkat etmek ve ilgili kaynaklara ulaşmak, çalışılan alan doğrultusunda literatür taramasını derinleştirmeyi ve alandaki önemli kaynaklardan etkin biçimde yararlanmayı mümkün kılmaktadır.

Analiz ve Değerlendirme

Noddings, eserinde bir eğitim tarihi sunmayı amaçlamamaktadır. Kendi ifadesiyle, böyle bir amaç güdülseydi Hristiyan dönemi ve Orta Çağ'ın kapsam

dışı bırakılması tutarsızlık teşkil ederdi. Noddings'in temel hedefi, eğitimde felsefi düşünceden doğan, günümüzde de ilgi odağı olmayı sürdüren ve düşünürleri sorgulamaya yönelten konuları ele almaktır. Kıta Avrupası felsefesi bölümüne girişte, Amerikan eğitim filozoflarının yalnızca Dewey'in pragmatik natüralizmi ve analitik felsefeden değil, aynı zamanda Kıta Avrupası felsefesinden de etkilendiklerini belirtmesi, eserin Amerika merkezli bir perspektife sahip olabileceği izlenimini doğurabilir. Ayrıca, özellikle çokkültürlü eğitim gibi bazı bölümlerde verilen örneklerin Amerika bağlamına dayalı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, eserin ele aldığı eğitim sorunları ve sunduğu çözüm önerileri, küreselleşen çağımızda evrensel nitelik taşımaktadır. Eserde yer verilen eğitim reformu tartışmaları, politik etkenler, ahlak eğitimi ve çokkültürlü eğitim gibi konular yalnızca Amerika'ya özgü olmayıp, dünya genelinde ortak biçimde önem arz eden eğitim meseleleridir. Bu nedenle, her ne kadar eserde Amerika odaklı örnekler bulunsa da Noddings'in bu sorunlara küresel ölçekte yanıt arayan eğitim filozoflarının görüşlerine yer vermesi, çalışmanın kapsamını ulusal bağlamın ötesine taşımaktadır.

Noddings, filozofların günümüzde hala etkili olan görüşlerinin yanı sıra, sorgulanması gereken ve halihazırda eleştirilen düşüncelerine de yer vermektedir. Örneğin Platon'un kendi çağında kız çocuklarının eğitimini de önemseyerek önemli bir adımı atmasına ancak Platon'un aynı zamanda erkek ve kız öğrenci ayrımı yapmadan aslında eğitimde reproduktif süreçlere hizmet eden bir eğitimi tasarladığı da belirtilmektedir. Özellikle feminist teorisyenlerden Jane R. Martin'in konu hakkındaki eleştirisine kitapta yer verilmektedir. Dolayısıyla yazar, ele aldığı filozofların fikirlerini aktarırken yalnızca kendi değerlendirmelerini sunmakla kalmamakta, aynı zamanda farklı düşünürlerin görüşlerine de başvurarak konuyu çok yönlü bir bakış açısıyla tartışmaya açmaktadır. Bu yaklaşım, okuyucunun ele alınan meseleleri daha derinlemesine düşünmesine ve eleştirel bir perspektif geliştirmesine olanak tanımaktadır. Noddings Platon'un eğitime dair düşüncelerini aktarırken, bu fikirlerin hem kendi döneminde hem de günümüz bağlamında işlevselliğini sorgulamaktadır. Platon'un, kadın ve erkek ayrımı yapmaksızın bir "gardiyan" yetiştirme eğitimini savunması, ilk bakışta çağdaş düşünceyle uyumlu ve takdire değer bir tutum olarak görülebilir. Ancak Noddings'in konuya ilişkin değerlendirmeleri, bu yaklaşımın farklı yönlerden ele alınmasına imkân tanımaktadır. Bu bağlamda, yazar, Martin'in Platon eleştirisine de yer vererek okuyucuyu, söz konusu eleştirinin haklılık payını tartışmaya ve kendi değerlendirmesini yapmaya davet etmektedir.

Noddings, eserinde yalnızca John Dewey'e müstakil bir bölüm ayırmıştır. Bu durum, hem yazarın Dewey'in eğitim felsefesine düşünce dünyasında özel bir önem atfettiğini hem de Dewey'in eğitim felsefesi içerisindeki ayrıcalıklı ve merkezi konumunu göstermektedir. Söz konusu bölümde, Dewey'in felsefi yönelimi, pragmatist kimliği, eğitimin anlam ve amaçlarına ilişkin görüşleri, bilgi teorisi, demokrasi anlayışı ile amaç, hedef, gelişim ve deneyim gibi kavramların

analizi ele alınan başlıca konular arasındadır. Noddings, Dewey'in düşüncelerini daha iyi kavratmak amacıyla bölümde çeşitli karşılaştırmalara da yer vermektedir. Örneğin, analitik filozof R. S. Peters'in, Dewey'in "amaç" ve "hedef" kavramlarına yönelik eleştirisini aktararak, Peters'in kavram analizi odaklı yaklaşımı ile Dewey'in eğitimi toplumsal bir olgu olarak ele alan perspektifi arasındaki farkı ortaya koymaktadır. Demokratik değerlerin aktarımı bağlamında ise R. M. Hutchins'in evrensel kültür anlayışı ile Dewey'in görüşleri karşılaştırılmaktadır. Hutchins, iletişimin ortak değerler ve kültür etrafında mümkün olabileceğini savunurken, Dewey kültürün sosyal etkileşim yoluyla inşa edildiğini ileri sürmektedir. Bu tür karşılaştırmalar, yalnızca Dewey'in düşüncelerinin daha iyi anlaşılmasına değil, aynı zamanda sözü edilen diğer filozofların da incelenmesine yönelik bir ilgi uyandırmaktadır. Bölümde ayrıca Dewey'in *School and Society*, *Democracy and Education* ve *How We Think* gibi önemli eserlerine atıfta bulunulmakta, bu eserlerin içeriğine dair kısa fakat öz bilgiler sunulmaktadır. Böylece okuyucu, Dewey'in eğitim felsefesi hakkında daha derin bir bilgi edinme olanağı bulmaktadır. Eleştirel yaklaşımını kitabın genelinde koruyan Noddings, Dewey'in ırk, sınıf ve cinsiyet konularına yeterince değinmemiş olmasının eleştiriye açık bir yönü olduğunu belirtmekle birlikte, onun demokrasi anlayışının okullarda uygulanmasının toplumsal açıdan faydalı olacağı görüşünü savunmaktadır.

Dewey, kitapta ayrı bir bölümde ele alınmış olsa da diğer bölümlerde de çeşitli konular bağlamında yer almaktadır. Örneğin, Dewey Froebel'in eğitimde çocuk merkezli yaklaşımını takdir etmekle birlikte, onun matematik eğitiminde çeşitli şekillere sembolik anlamlar yükleyerek ahlaki ve ruhsal gelişimi hedeflemesini uygun bulmamaktadır. Böylece okuyucu, yalnızca Froebel'in öne çıkan görüşlerini öğrenmekle kalmamakta; aynı zamanda bu görüşleri Dewey'in bakış açısıyla eleştirel bir perspektiften değerlendirme imkânı da elde etmektedir. "Analitik Felsefe" başlığı altında, Dewey'in öğretim ve öğrenme kavramlarına ilişkin analizlerine yer verilmekte ve bu analizler farklı yaklaşımlarla karşılaştırılmaktadır. "Etik ve Ahlak Eğitimi" bölümünde ise "Deweyci Etik" başlığı altında onun etik anlayışı incelenirken, "Toplum ve Siyaset Felsefesi" bölümünde Dewey, bir toplum teorisyeni olarak tartışılmaktadır. Bu bütüncül yaklaşım, Dewey'in felsefesinin farklı boyutlarını ortaya koymakta ve Noddings'in eserini, Dewey üzerine yapılacak akademik araştırmalar açısından güçlü ve güvenilir bir başvuru kaynağı haline getirmektedir.

Çağımızın en önemli eğitim sorunlarından biri olan eğitimde eşitlik ve adalet sorunu, eserde "Toplum ve Siyaset Felsefesi" başlıklı bölümde ele alınmaktadır. Ancak Noddings, bu konuya geçmeden önce, konunun temellerini güçlendirmek amacıyla siyaset felsefesindeki güncel tartışmaları incelemekte; liberalizm, toplulukçuluk, Kant ve Descartes'in düşünceleri, birey kavramı ve bireyin yok oluşu gibi temel sorgulamalar üzerinden kuramsal bir zemin inşa etmektedir. Eğitimin politik yönünü vurgulaması nedeniyle Noddings, siyaset felsefesi alanında öne çıkan isimlerden John Rawls'un adalet teorisine özel bir yer

ayrılmaktadır. Rawls'un teorisini ana hatlarıyla aktararak onun Kantçı gelenek içerisindeki konumu, faydacılık ve toplulukçuluk karşıtı tutumunu vurgulamaktadır. Rawls'un liberalizmden etkilendiği açıkça görülmekte, ayrıca Locke ve Rousseau'dan miras aldığı toplum sözleşmesi fikrine bağlılığı ifade edilmektedir. Adalet teorisini bu sözleşme fikri üzerine inşa eden Rawls, bireyler arası adaletin teorik çerçevesini bu temel üzerinden geliştirmektedir. Bu bağlamda Dewey de bir toplum teorisyeni olarak ele alınmaktadır. Siyasi düşünceler üreten bir filozof olarak Dewey'in Demokrasi ve Eğitim adlı eseri, onun bu alandaki etkinliğinin açık bir göstergesidir. Dewey, kimi yorumcular tarafından "pragmatik liberal" ya da "demokratik toplulukçu" olarak nitelendirilmekle birlikte, toplum sözleşmesi geleneğini açıkça reddetmektedir. Ona göre insanlar, karar alma süreçlerinde çoğunlukla rasyonel akıl yürütmeden ziyade alışkanlıkları ve duygularıyla hareket etmektedir. Bu nedenle Dewey, ekonomi ve siyaset felsefesinin temelinde insanın bu eğilimlerinin yer almasının yanlış olduğunu savunmaktadır.

Birçok Amerikalı filozof gibi, analitik felsefe geleneğine bağlı kalan Noddings de kitabında "Analitik Felsefe" ve "Mantık ve Eleştirel Düşünme" başlıklı bölümlere yer vermektedir. Bertrand Russell'dan başlayarak analitik felsefenin tarihsel gelişimini özetlemekte ve bu geleneğe yönelik eleştirileri ve analitik filozofların geleneksel felsefi anlayışlara yönelik tutumlarını incelemektedir. Aynı bölüm, Israel Scheffler ve Gilbert Ryle gibi analitik felsefenin önde gelen isimlerinin görüş ve bakış açılarını da ele almaktadır. Çağdaş öğretim analizi çerçevesinde, Noddings'in okuyuculara çalışmaları aracılığıyla tanıtılabileceği C. J. B. Macmillan ve James Garrison gibi diğer düşünürlerin fikirleri de sunulmaktadır. Bu bağlamda, bölüm analitik felsefe geleneğinin kapsamlı bir haritasını sunmaktadır.

Eğitim felsefesinin analitik felsefeyle sınırlı olmadığını kabul eden Noddings, "Kıta Felsefesi" bölümünde varoluşçuluk, fenomenoloji, eleştirel teori, hermönetik ve postmodernizmin eğitim üzerindeki etkilerini ayrıntılı olarak incelemektedir. Böylece okuyucuya analitik geleneğin eğitim felsefesinin özünde yer aldığı hatırlatılmakta; ancak felsefi ve sosyolojik süreçlerin etkisi altında çeşitli dönüşümlere uğradığı da belirtilmektedir. Noddings, eğitimin her iki geleneğin de etkisi altında olduğunu kabul etmektedir. Çünkü analitik felsefe düşünce, dil, mantık, bilgi ve zihnin analizine odaklanırken, kıta felsefesi senteze vurgu yapar; moderniteyi tarihle, bireyleri toplumla ve spekülasyonu uygulamayla bütünleştirmektedir (Jones, 2009, s. 8).

Noddings, feminizm konusunu ele alırken, kitapta daha önce değindiği Platon ve Rousseau'nun eleştirilen eğitim anlayışına yeniden atıfta bulunmaktadır. Hem Platon hem de Rousseau'nun erkek egemen eğitime karşı Jane R. Martin'in perspektifini aktarmaktadır. Bu yaklaşım, kitapta daha önce yüzeysel olarak işlenen feminist temaların, bu bölümde daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesini ve düşünürlerin fikirlerinin kapsamlı bir biçimde ele alınmasını sağlamaktadır.

Örneğin, erken feministlerden Mary Wollstonecraft'ın, erkeklerle kadınlara eşit olanaklar tanındığında kadınların da ahlaki ve entelektüel yeteneklerini geliştirebileceklerini vurguladığı aktarılmaktadır. Noddings ayrıca, kadınların tarihsel süreçte maruz kaldıkları formal ve informal eğitim uygulamaları sonucunda eşitsiz bir yetenek anlayışının oluştuğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra, özcü bir bakış açısına sahip olan bazı düşünürlerin (örneğin Carl Jung'un çağdaş takipçilerinin) kadınların doğası gereği erkeklerden farklı olduğunu iddia ettikleri ifade edilmektedir. Bu noktada Noddings ve Martin, özcü anlayıştan uzak bir duruş sergileyerek feminist bir perspektifi benimsemektedir. Bölümü okuyanlar, Noddings'in en az Jane R. Martin kadar tutkulu bir feminist olduğunu açıkça görebilmektedir. Noddings, tıpkı Martin gibi, kadının tarih boyunca maruz kaldığı reproduktif süreçleri eleştirmekte ve kadınlara erkeklerle eşit hak ve özgürlüklerin sağlanmasını arzulamaktadır. Bu bağlamda Noddings'in savunduğu bakım etiği, eserinde öne çıkan etik yaklaşımı olarak öne çıkmaktadır. Noddings, sıkça Kantçı etikle karşılaştırmalar yaparak Kant'ın prensiplere dayalı mantıksal-matematiksel çerçevesini ele almakta; bakım etiğini ise insan ilişkilerinde yapılandırılan, daha somut ve işlevsel bir etik türü olarak sunmaktadır. Bu yaklaşım, okuyucuyu Kant'ın kategorik buyruğunun somut ilişkilerdeki sınırlılıklarını düşünmeye ve bakım etiğinin eğitime uygulanabilirliğini değerlendirmeye yönlendirmektedir. Bakım etiği, Noddings için eğitimin temel bir yaklaşımıdır ve kitapta farklı bağlamlarda da yer almaktadır. Örneğin, eğitim reformları bölümünde öğretmen ve öğrenciler arasındaki bakım ilişkilerinin geliştirilmesi için, öğretmenin üç yıl boyunca aynı öğrenci grubuna ders vermesinin gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Bu tür uygulamalar, bakım etiğinin eğitim pratiğine somut olarak nasıl yansiyabileceğini göstermektedir.

Sonuç

Nel Noddings'in Eğitim Felsefesi, eğitim alanındaki kalıcı soruları zengin ve çok boyutlu bir biçimde ele alırken hem tarihsel hem de çağdaş felsefi perspektiflerle eleştirel bir şekilde ilişki kurmaktadır. Bazı bölümler Amerikan eğitim bağlamına güçlü bir şekilde yaslansa da ele aldığı felsefi sorular ulusal sınırları aşmakta ve farklı eğitim sistemlerinde yankı uyandırabilecek içgörüler sunmaktadır. Genel olarak Noddings'in çalışması, eğitim felsefesine sorgulama ve düşünce odaklı, eleştirel ve etik temelli bir yaklaşımın örneğini sunmakta; bu yönüyle araştırmacılar, eğitimciler ve öğrenciler için değerli bir kaynak oluşturmaktadır. Üstelik kitapta, güncel eğitim tartışmalarında oldukça önemli görülen çokkültürlülük gibi bazı temel konular yer almaktadır. Bu da kitabı değerli hale getiren bir başka unsurdur.

Noddings, Dewey'den oldukça etkilenmiştir ve bu etki kitabın tümünde kendisini göstermektedir. Her bir bölümde Dewey'e ve onun görüşlerine bir atıf görmek mümkündür ve ayrıca sadece Dewey'e ait ayrı bir bölümde de Dewey detaylı bir biçimde ele alınmaktadır. Bu nedenle, kitap Dewey felsefesi

araştırmaları için de bir başvuru kaynağı niteliğindedir. Diğer yandan Noddings, eserinde yalnızca eğitim felsefesinde önemli filozof ve bu filozofların fikirlerini aktarmayı temel bir amaç olarak görmemektedir. Esasen bu fikirlerin ortaya atıldıktan sonra yol açtığı tartışmalara, eleştirilere ve eğitimdeki önemlerine dair birçok konuda okuyucuya düşünme imkânı vermektedir. Bu nedenle, bu kitap bir yönüyle eğitim felsefesi alanına aşına olan ve bu alanda ileri çalışmalar yapmayı arzulayan araştırmacı ve öğrenciler için çok iyi bir kaynaktır. Çünkü eğitim felsefesi alanında temel okumaları yapmadan kitabın anlaşılması güç olabilir. Sonuç olarak, Noddings'in kitabının Türkiye'deki eğitim felsefesi çalışmalarına katkı sunması adına Türkçe literatüre kazandırılması takdire değerdir.

KAYNAKÇA

- Jones, K. (2009). Analytic versus continental philosophy. *Philosophy Now*, (74), 8-11.
- Işık, M. F. (2025). Nel Noddings'in Eğitim Felsefesi ve temel paradigmatları. *Mavi Atlas*, 13(1), 40-49.
- Noddings, N. (2020). *Eğitim felsefesi* (R. Çelik, Çev.; 3. Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.